

2. Повод М. Г., Храмова О. М. Відтворювальна здатність свиноматок за-рубжної селекції в умовах інтенсивної технології. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Тваринництво. Суми, 2017, 5 (2). С. 119-122.
3. Ronald BSM, Jawahar TP, Gnanaraj PT, Sivakumar T. Artificial insemination in swine in an organized farm – A pilot study. *Veterinary World*, 2013, 6 (9), 651–654.
4. Knox R. V. Artificial insemination in pigs today / R. V. Knox // *Theriogenology*. – 2016. – January, Vol. 85, Is. 1. – P. 83–93.
5. Церенюк О. М., Беліков А. А., Мартинюк І. М., Стрижак Т. А., Акімов О. В., Кунець В. В., Череута Ю. В., Тимофієнко І. М., Церенюк М. В., Мірошнікова О. С., Лисиченко М. Л., Столяров О. В. Організація відтворення свиней методом штучного осіменіння : наук. прак. рек. Харків, 2015. 56 с.
6. Мартинюк І. М., Церенюк О. М., Акімов О. В., Стрижак Т. А., Череута Ю. В. Біологічні показники сперми кнурів та їх вплив на кількість отриманих спермодоз. Науково-технічний бюлетень Інституту тваринництва НААН. Харків, 2018. № 120. С. 63-69. DOI : 10.32900/2312-8402-2018-120-63-69.
7. Волощук В. М. Теоретичне обґрунтування і створення конкуренто-спроможних технологій виробництва свинини: Монографія. Полтава, 2012. 348 с.
8. Козир В. С. Технологія повинна динамічно удосконалюватись. Новітні технології в тваринництві. Дніпропетровськ, 2004. С. 4-6.
9. Відомчі норми технологічного проектування. Свилярські підприємства (комплекси, ферми, малі ферми). ВНТП-АПК-02-05. Київ: Мінагрополітики, 2005. – 98 с.

СІЛЬСЬКА ЕКОНОМІКА: ВІЙСЬКОВИЙ ВИМІР ТА ПОТЕНЦІАЛ ДО ПОВОЄННОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ

С. В. Петруха¹, Н. М. Петруха²

1. Кандидат екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту в будівництві;
psv03051984@gmail.com
2. Кандидат екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту в будівництві;
nninna1983@gmail.com

Київський національний університет будівництва і архітектури

Довоєнний рівень сільської економіки сформував підвалини для стійкого позиціонування України як житниці Європи, країни, яка продукує доступне продовольство, передусім сільгоспсировину для країн з низьким рівнем доходів. Однак, через повномасштабну збройну агресію РФ проти українського народу та без перебільшення соціально-економічного укладу всього демократичного світу, на початку агресії спричинила небачений до цього рівень шоку світового продовольчого ринку, а сільська економіка України функціонувала та й продовжує функціонувати в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних з кризою неплатежів, браком доступних фінансових ресурсів, обмеженістю виробничих та експортних спроможностей, високими цінами на енергоносії, ускладненням доступу сільгосппідприємств до ресурсів, сировини та ринків збуту. На наше переконання глибина цієї кризи на даний момент навіть не до кінця усвідомлена, але ми можемо ствердно сказати, що її сучасне обличчя та потенціал виходить далеко за рівень декструктів, породжених розпадом адміністративно-командної системи господарювання, а сучасна парадигма розвитку сільської економіки не спроможна абсорбувати та

вжити превентивних заходів хоча б для її стабілізації і підтримки курсу на сталих й водночас всеохоплюючий сільський розвиток.

На даний момент глибина кризи за оцінками ФАО [1] в грошовому еквіваленті становить не менше 40 млрд дол. США і це без врахування наслідків теракту РФ на Каховській ГЕС, який навіть за оперативними оцінками [2] спричинить втрати не менше 2 млн тонн сільгосппродукції, в перспективі унеможливить її виробництво протягом перших двох років повної деокупації території і це без реальної можливості регулювання водного режиму ґрунту і рослин до моменту відбудови ГЕС, а це недоотримання врожаю, додаткові витрати сільгоспприємств на зміну режиму та технологій вирощування, відхід від вирощування традиційних продуктів сільського господарства, овочівництва, висока ймовірність втрати статусу Херсонщини як «Кавунового краю».

Якщо розкласти кризу сільської економіки на фактори, які породила збройна агресія РФ, то передусім необхідно виокремити такі:

– 174 тисячі квадратних кілометрів території України забруднені вибухонебезпечними предметами [3] (орієнтовно 30 % сільгоспземель [4]), а це половина площі Німеччини чи чотири площі Швейцарії. Найгірша ситуація на Херсонщині, Харківщині, частково Миколаївщині, Запоріжжі, Донеччині, Сумщині, Чернігівщині та Київщині. При цьому на розмінування території, а відповідно повернення їх в сільськогосподарських обіг знадобиться не менше 30 років. Тобто в перспективі щонайменше десяти років екстенсифікаційна парадигма, застосовувана та регуляторно пріоритетизована до нині, сільського розвитку фактично стає життєнеспроможною та алогічною. Тобто для того щоб відновити довоєнні параметри сільського розвитку, сільгосптоваровиробникам необхідно забезпечити приріст врожаю з одиниці площі щонайменше на 35 %. Такий потенціал є, однак це не лише перехід до інтенсифікаційної парадигми сільського розвитку, а абсолютно інший рівень інвестицій у виробничий процес. Цього не можливо буде зробити без апроксимації інтенсифікаційної парадигми із Європейським зеленим курсом, в протилежному випадку – це шлях до фізичного виробництва продовольства в достатній кількості, але не придатного для продажу на ринках розвинутих країн в тому числі країн – членів ЄС навіть за пролонгації безвізового режиму між Україною та ЄС;

– знищення та/або пошкоджено близько 40 % загальної інфраструктури та генеруючих потужностей енергетичної системи України. Це в першу чергу вплинуло на процес зберігання сільгоспсировини, її первісну переробку та діяльністю переробно-харчової промисловості. Однак, анонсоване раніше триетапне підвищення тарифів на електроенергію в 2023 році [5], високоймовірно поглибить кризу в переробній сфері аграрного сектора економіки, зокрема через прискорення продовольчої інфляції, скорочення внутрішнього платоспроможного попиту, перехід на споживання більш дешевого, суттєво технологічно менш складного у виробництві продовольства, відкидаючи культуру споживання на десятки років назад. Так, за оцінкою ООН [6], Україна лише трохи більше чим за рік повномасштабної війни досягла «дна» в аграрно-похідних предикторах чи відкликах Цілей сталого розвитку

ООН, зокрема 44 % домогосподарств не можуть дозволити собі найнеобхідніше, частка домогосподарств з недостатнім споживанням продуктів харчування зросла до третини, 43 % домогосподарств обмежують порції, беруть продукти в борг та/або споживають дешевші продукти. Враховуючи, що 65 % домогосподарств повідомили про зниження доходів з лютого 2022 р., частка сімей, для яких основним джерелом доходу є оплачувана робота, зменшилася з 67 % до 53 % [6], – логічним в короткостроковій перспективі видається пробиття «дна» в сільському розвитку, в першу чергу, внаслідок невгасаючої тенденції до стагнації переробно-харчової промисловості, заміщення населенням України відповідної продукції дешевими імпортними аналогами, в ціні яких «сидить» високий рівень державної підтримки або використання власно вирощених продуктів харчування для задоволення фізіологічних потреб в продовольстві;

– проблеми з логістикою, викликані блокуванням шляхів, в першу чергу портів (скорочення склало не менше ніж в 4 рази, з 6–7 млн тонн на місяць до 1,5 млн тонн), експорту сільгосппродукції, невпинними політичними спекуляціями країни агресора – рф щодо пролонгації терміну дії «Зернового коридору», руйнування транспортної інфраструктури, розрив логістичних ланцюгів, пошкоджено або знищено потужності для зберігання зерна. Якщо взяти загальноекономічну вибірку то за період правового режиму воєнного стану 9,9 % підприємств припинило свою діяльність, майже 22 % частково зупинені [7] і це не враховуючи окуповані території. В сільській економіці ситуація з економічною активністю суттєво краща навіть незважаючи на вище перелічені предиктори і відклики аграрної кризи. Так, більшість з опитаних фермерів [8] вказали на позитивізм в стані власної господарської діяльності, виділивши ключовою проблемою – стабілізацію та забезпечення стійкості економічних параметрів роботи на поточному рівні. І ось тут, приховане обличчя Левіафана в повоєнній реконструкції сільської економіки – фермери разом із сільгосптоваровиробниками виробляють понад 50 % валового випуску сільгосппродукції фокусуючись на тваринництві (близько 78 % молока, 74 % яловичини та телятини, 35 % свинини, 17 % курятини), вирощуванні картоплі (99 %) і овочів (89 %) [9]. Однак, враховуючи, що навіть в координатах сучасного екстенсивного розвитку 78,3 % фермерів заявили про недостатність фінансового ресурсу для його забезпечення (підкреслюємо грошей, а не доступу до сільгоспземлі), то для переходу до інтенсифікаційної парадигми такого ресурсу катастрофічно не вистачатиме. Він є в агрохолдингах, але їх необхідно регуляторно мотивувати для відходу від нарощення земельного банку до підвищення об'ємів продовольства з урахуванням екологічних стандартів та нової реальності (мається на увазі дефіцит води, кадрів, добрив тощо) його виробництва чого не вдалося зробити з початку 2000-х років.

Це далеко не вичерпний перелік кризових факторів в сільському розвитку, однак рівень «дна» аграрної кризи і контроль над нею (тобто над диспропорціями, їх інерцією в міжсекторальних зв'язках тощо) був досягнутий надзусиллями Президента та Уряду України щодо підтримки сільгосптоваровиробників, зокрема в частині скорочення бюрократичних

процедур, надання права використання сільгосптехніки без реєстрації, суттєве спрощення імпорту посівних матеріалів, введення нульової ставки акцизного податку та зниження розміру ПДВ до 7 % на паливо-мастильні матеріали. Але це лише привентивні заходи, далі має бути чітко продумана спочатку антикризова стратегія, після якої (або можливо паралельно) доєднується повоєнна реконструкція відповідно до стратегічного забезпечення архітектури сільської економіки.

Список літератури:

1. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine – Findings of a nation-wide rural household survey. FAO. 2022. 52 p. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>.
2. Комітет Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики. URL: <https://komagropolit.rada.gov.ua> (дата звернення: 21.06.2023).
3. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. URL: <https://dsns.gov.ua/uk> (дата звернення: 22.06.2023).
4. Петруха С. В. Ринкова трансформація аграрного сектору економіки України: від аграрної кризи до формування підвалин реалізації глобальних цілей сталого розвитку. *Агросвіт*. 2017. № 18. С. 3–46.
5. Робота Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. URL: <https://www.nerc.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/buletin-1.pdf> (дата звернення: 22.06.2023).
6. Human impact of war in Ukraine. UN. 2023. 128 p.
7. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в листопаді 2022 року. Дія Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-listopadi-2022-roku> (дата звернення: 22.06.2023).
8. Висновок за результатами опитування фермерів в Україні. Help – Hilfe zur Selbsthilf. URL: https://urb.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Farmers_Help_Final_06.03.pdf (дата звернення: 22.06.2023).
9. Петруха С. В., Стахов Б. В. Сучасні виклики сталому розвитку аграрного сектору економіки України: теоретико-концептуальні аспекти. *Агросвіт*. 2020. № 8. С. 49–71. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.8.49>.

ВПЛИВ ХЕЛАТНОГО КОМПЛЕКСУ МІДІ НА ПЕРЕТРАВНІСТЬ ПОЖИВНИХ ТА РЕТЕНЦІЮ МІНЕРАЛЬНИХ РЕЧОВИН РАЦІОНУ СВИНЕЙ

О. П. Разанова,

кандидат с.-г. наук, доцент, доцент кафедри технології виробництва, переробки продукції тваринництва та годівлі; olenaop0205@ukr.net
Вінницький національний аграрний університет

Сучасне свинарство базується переважно на промисловому вирощуванні свиней, а годівля цього виду тварин ґрунтується на застосуванні збалансованих кормів. Загальновідомо, що незбалансованість раціонів годівлі знижує рентабельність тваринництва і є причиною його збитковості. Відомо, що застосування раціональних типів годівлі тварин забезпечує високу продуктивність та ефективніше використання ними кормів. При цьому збільшення виробництва продуктів тваринництва залежить від якості та забезпеченості кормами, типом раціону, його складом та збалансованістю. Тому повноцінна годівля сільськогосподарських тварин, насамперед, ґрунтується на повному задоволенні потреб організму в поживних та